

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Palgár Géza

Cím:

Pállya Celesztin

Forrás:

Magyar Nemzet

Bz.

(Hely)

1942. X. 25.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Pállya Celesztin

Idő

"1942"

Személy

Pállya Celesztin

a 80 éves festőművész-ezermester mesél

Ha nagyon pontos akarnék lenni ott kellene kezdenem, hogy úpesti otthonában fölkerestem az egy híján nyolcvanéves kiscetényi Pállya Celesztin festőművészt, akit ott találtam meg a festő- és szobrászműtermében, a hegedűkészítőműhelyében, az esztergapadja mellett, a repülőgépkonstruktőr titkos laboratóriumában és a — suszterájában... Mert akármilyen furán hangzik is, Pállya mester mindezt a sokrétű és egymástól teljesen elütő mesterséget, vagy művészetet (?) ma is lankadaftlan kedvvel, sőt — de meg ne bántsam vele —, kitűnően és teljes avatottsággal folytatja...

Az örök gyerek

Hogy ő is egyike az én drága „örök fiatal“-jaimnak?! Szó sincs róla! Pállya Celesztin maga az — örök gyerek! A művész-nagyság szobrát lehetne róla megmintázni, amint ezt felőle már vagy félszázaddal ezelőtt is megállapították. Az ő számára rövidéletű irányok, áramlatok nincsenek. Alkot. Te-

Az se jelent semmit, hogy a mester ma, 1942-ben, ismétlem, egy híján nyolcvanéves! Sőt, ha hihetek annak, amit látok, akkor ez jelent legkevesebbet, mert ahogy ott ültem mellette, éppen — festett. Az állványán tizenhat kis remekművét láttam. Egy vásári jelenetet. Egy szekeret húzó lovat. Egy virágcsendéletet. Egy fűrt fonnyadt szőlőt. Megint egy vásári tanulmányt. (Itt máris megjegyzem, hogy a magyar vásár megismerése kedvéért bejárta egész Nagymagyarország összes kis és nagy vásárait!) Ahogy nézem, látom, hogy épp akkor készült el az egyikkel és fogott bele a másikba. Ott, előttem.

remt. A magacsínálta ember ösztönös megérzésével, vagy talán inkább a gyerek gyönyörködő és gyönyörködlető naivitásával alkot meg mindent, szinte játékos jókedvvel, anélkül, hogy az útjába engedné állani az emberekalkotta iskola- és szabálytömkelegeket... Nyilván valami ősz-tűz-forrás az, ami az al-

kotnívágyás lázát szítja benne. Iszikra tüzel, világít, melegít a mélyétől az ujjai hegyéig amíg csak „valami nem lesz abból”, amit a kezébe vesz és csinálni akar. És megcsinálja. Problémát nem ismer. Legföljebb azt vallja be, amit rajta kívül, főként napjainkban, nyilván csak nagyon kevesen! Amikor azt kértem tőle, hogy mik a jövődöbeli tervei? Így válaszol:

— Sajnos, az a baj, hogy még nem tudok eleget. Kutgatom, hogy hogy lehetne még többet elsajátítanom a világ ismeretlenségeiből. A piktura dolgában például a tömegábrázolást szeretném megoldani. De ehhez még nagyon sokat kell nézmem, látnom és tanulnom... Ezt csinálom is mindög, akár villamoson ülök, akár biciklizek, akár templomba megyek, akár a piacra, vagy akárhová megyek, akárhol vagyok, mert szerelmese vagyok a „kép“-nek.

Hegedűi, repülőgépei

képei mellől, műtermesük sarkába huzódunk. at szed elő. Az egyik-letti Magginit, a másik-neriust húz ki. Azután triust! Majd egy remek — Pállyát! Nem képet... A kezembe veszem... a húrjaft, kicsit feszeztim a vonót is. (azt is szitette remek rózsafából!)... zom rajta. Meglehetősen alahozzáértésem szerint is remek és tökéletes a hegedű mellső és hátsó lapja (jávör, illetve fenyőből), lakkozása, berakása, nyaka, csigája helyén a Faun-fejjel, szóval minden porcikája. És gyönyörű a hangja.

— Honnan vette Mesterem, ezt a búbajos hegedű-hangot. — kér-dem?

— Eddig vagy három olyan hegedűt készítettem — feleli —, amelyeknek egy kicsit a hangjára is büszke vagyok. De hogy a hang jó-ságának mi a titka, azt ne bolygas-suk, mert azt senki se tudja. Padló-déskából is tudnék remekhangú hegedűt készíteni... Aminthogy nem vagyok se festő, se szobrász, se mechanikus: nincsen semmiféle specialitásom és mégis festek, min-tázok és például (odamutat a mű-

terem egyik sarkában, dróton csüngő két repülőgépmodelire!) öt-ven évvel ezelőtt, amikor még híre sem volt a repülésnek, megépíttem ezt a két modellt... Akkor ki is nevettek érte, pedig nem lett volna hiba, ha magyar ember lett volna a repülőgép föltalálója... Talán érdekes, hát elmondom, hogy nem tanultam senkitől, magam jöttem rá, hogy mit hogy kell csinálni...

Ahogy beszélgetünk, egy fiatal, szőke legény nyitja ránk az ajtót. Nagy Gyula fiatal paraszt-festő, aki most nyerte el a firenzei nagy díjat. Pállyától halloom, hogy a fiút a tulajdon községe: Várpalota taníttatja. Östehetség. Ahogy Pállya megismer-tet bennünket egymással, halloom, látom, hogy rajongója. Ott ismerte meg, amikor egyszer az úpesti pia-con festegetni látta a Mestert. Mő-géje állt és nézte. Azóta bámulja. Most, hogy a fiú újra kimegy Fi-renzébe és búcsúzni jött, Pállya ezekkel a szavakkal köszön el tőle: — Sohase gondold fiam, hogy te már tudsz!!!

Az ifjú ihletetlen távozik. Látszik rajta, hogy örökre a lelkébe fogadta Pállya szavait.

Horthy István Pállya repülőgépeit csodálta

Tovább beszélgetünk.

— Mechanikát se tanultam soha. — mondja Pállya. — Mégis akrhányan — szakemberek is, odavoltak attól, amit láttak tőlem. Hát hogy egyebet ne mondjak, felejtethetetlenül drága emlékem marad, hogy 1938-ban Újpest város megbízásából megfestettem Horthy Miklós kormányzó urunk portréját. Főnt jártam a Várban, ahol egy-egy órát állt modell a Főméltóságú Úr. A képet, amint elkészültem vele, eljött hozzám megnézni a Kormányzó úr meghölgögült fia. Ahogy belépett, meglátta az én portrémat, amelyet magam festettem. Később alaposan megszemlélte az édesapját, azután azt mondta mindkettőre és ez volt számomra a legnagyobb elismerés. ez esett nekem legjobban:

— Olyan jó, mint az atyám.

— De annak örültem a legjobban, hogy odajövet így kezdte:

— Mester, csak tíz percem van, — és ott töltött nálam másfél órát... Ezt a látogatást sohasem felej-

tem el, különösen azért, mert, mint gépészmérnök és a repülés mestere, tehát elsőrangú szakember, szívesen és nagy figyelemmel meghallgatta fejtegetéseimet pontosan a repülőgépről. Kedves, közvetlen modorával lebilincsel. Mondottam hát neki: Miért tud a madár repülni? Mert a jobb- és balszárnyával egy-egy szabályos félkört, együttesen egy-egy egész kört ír le és ez maga a — propeller! Egyszerű, világos magyarázatom szemlátomást meglepte. És igazat adott nekem mindenben...

De hogy hű képet adjak Pállya Celesztinnél tett látogatásom java érdekességeiről és főként talán a maga nemében egyedülállóan és csodálatosan érdekes pályafutásáról, hadd adom át a szót neki magának:

Pállya beszél

— Az, hogy 1864-ben Olaszországban, Genovában születtem, ahová édesapám hat évvel előbb emigrált és olasz nőt vett feleségül, tehát, hogy félvér vagyok, semmit se

jelent abban a tekintetben, hogy ne lennék színmagyar ember, akinek az egész munkásságom nem is lehet másfajta, csak magyar. Hiszen négyéves voltam, amikor már Győrben élünk, hatéves koromban pedig Iglón, ahol apám vasutas volt. Majd Rózsahegyre kerültünk. Apám kicsit könnyelmű, de zseniális ember volt. Mindenhez értett, — még szemoperációt is végzett sikerrel. Én, a gyerek, sok mindent láttam életemben és ha el is végeztem 2—3 reált, rossz diák is voltam s a szüleim hallani se akartak arról, hogy „holmi művészpályára” menjek, mégis csak a szabad pálya felé kacsintgattam. Voltam fametsző, azután szüleim kívánságára elmentem díjnoknák a postához. És tizenhét éves voltam, amikor Székely Bertalan pályázatot hirdetett Arany János „Éjféli párbaj”-ának megfestésére. És én bizony, a nem festő, hanem a fametsző, szegény ember (nem volt télikabátom se) megfestettem és Székely Bertalan, a mesterek mestere odavolt a csodálkozástól, amikor meglátta. Kaptam is érte három vagy négy aranyat. De nagyon kellett a pénz, mert tizenhároman voltunk testvérek és rengeteg sok a gondunk. Valahogy azután elkerültem Bécsbe, majd Münchenbe a festészeti akadémiára, azután újra vissza Budapestre, ahol Benczúr Gyula volt a mesterem.

Fadrusz mester dicsérete

— Ha az iskolában — mint mondtam — rossz diák voltam is, mert ott bizony viaszból elefántot, tigrist, sőt a — tanáraink fejét is megmegtintáztam, amiért nem egyszer ki is kaptam. — a szobrászatot nem nagyon szeretem, mert nincs benne szín. De ezt az én magyar parasztnőmat, amely bronzba öntve is itt van, bizony Fadrusz mester is gyönyörűséggel szemlélte, megdicsérte. Mondta is nekem, hogy született szobrász vagyok. De valahogy így voltam Benczúr mesteremmel is, aki amikor megismerte a dolgaimat, olyasmit mondott, hogy attól ugyancsak elbizakodhat-

tam volna.

— Annyit tud, amennyit akar! — mondotta, de én egyre csak többet és többet akartam tudni és bizony nem türtem senkinek semmiféle befolyását vagy „hatását”, még a Benczúrét sem, hanem megmaradtam magyarnak és — Pályának. Ezidőtájt történt, hogy a magyar képzőművészek a 90-es években, az Epreskertben, valami nagyszabású ünnepségre készültek. Minden fiatal kapott valamilyen föladatot; nekem a „kaput” kellett megcsinálnom, hogy az impozáns és megkapó legyen. Hát megcsináltam. Festettem és plasztikusan is készítettem egy szörnyet. Afféle ichtiosaurust, amely két emelet magas alkotás volt. S ahogy elkészültem vele, nemcsak a közönség (amely előtt az ünnepség után még két évig ápolták és vigyáztak rá), hanem a legkiválóbb művészek is, mint Stróbl Alajos, Stettka Gyula, Burger Lajos, Spányi Kornél stb. elragadtatással fogadták. Zala Gyurka pedig azt mondotta, hogy alig tudná megmondani, mi vagyok: festő-e, vagy szobrász?!

Ha tehát azt keressük, hogy hol van Pállya helye a művészettörténelemben, mégis csak mint festő vinné el a pálmát, aminthogy el is vitte, amikor például 1900-ban a Műcsarnokban egy egész termet foglaltak el a képei, amelyekkel ő aratta valamennyi kiállító művész között a legnagyobb elismerést. Impresszionista, aki rajongója mindennek, ami életet jelent. Mindegy neki, hogy mi a „témája”. Tájékvásári jelenet, rohanó ló, női akt, portré, esemény, történelmi jelenet vagy egy elhanyagolt, szennyes utcarészlet, fölborult tintásüveg, egerésző macska, vagy egy hatalmas felhőkarcoló, mindegy, csak megfogja a lelkét, aminthogy megfogja minden, amiben egy szikra szépet lát. Gyönyörű, hosszú élete folyamán alkotott művei közül igen sok van a Szépművészeti Múzeumban, de a budai királyi palotában is vagy harminc darab, amelyeket I. Ferenc József és Károly király vásárolt. De hazai és idegen országbeli múzeumokban, továbbá magánosok birtokában is jócskán van néhány dédelgetett Pállya.

Ahogy az otthonában sorra nézegetem a képeit, hihetetlen hatást tesz rám az a nagyméretű vászna, amely Beethoven „Holdfény szonátáját” ábrázolja. Nem tudom, mit csodáljak? A holdfényben úszó zongoránál ülő költői alakot, vagy a háttérben rejtelmesen előtűnő Beethoven portrét, vagy a muzsika ihletettségében életrekelő nimfákat... De a kép minden porcikája lenyűgöző! Nézem a „Süvit a szél” című kompozícióját, amellyel 1931-ben művészi pályafutásának legnagyobb elismerését, a Képzőművészeti Társulat nagydíját nyerte el és itt se tudom, hogy a „Boszorkányok, az anya és gyermek” megálló tökéletességét csodáljam-e? Vagy mit nézek? A saját „rembrandtos” portréját, virágcsendéletét, „Visegrád—Tátra” részletét, vagy a „Szalonnára leleselkedő kutyá” szobrát, vagy — amint mondja — a szerszámok nélkül, a körmeivel megmintázott löfejet csodáljam-e, amely előtt Fadrusz János is meghajolt?... Szóval Pállya előtt nincsen probléma. Sem a művészetének gyakorlása, sem az emberekkel való bánásmódja dolgában. S újra mesélni kezd, kedvesen, derűsen, mosolygósan.

— Amikor Ferenc József kint járt a Benczúr műteremben, — hej de régen volt — hogy a mester vendégeinek a munkásságát is láthassa, körülöttem bizony sok mindenféle műszer, kaptafa, megymás hevert. Benczúr rám szólt:

— Tedd el ezeket, ha jön a király, ne legyenek itt.

— Nem én — mondtam, de be se fejezhettem, máris ott termett a Felsőg kisértével. És én bemutatkoztam, azt mondtam, mikor odaért:

— Nevem Pállya. Parancsojjon Felsőg!

— Hát nem mondom, a bátorságom mindenkit meglepett, de az eredmény mégjobban. Ha a társaim mellett futólag tovasietett, nálam több mint húsz percig ott maradt, nézegette a dolgaimat, különösen a debreceni vásári jeleneteket. Értette. Mondta is, hogy ismeri a való életből és tüstént megjegyezte:

— Ganz wie Pettenkofen. (Épp olyan, mint Pettenkofen.)*

— S azóta én vagyok a magyar Pettenkofen. És vásárolt is a király vagy harminc a képeimből. Később Károly király is megüszelt egyik kiállításomon és szintén kiválasztotta néhány képetem. — Hát Istenem! Bizony boldogan emlékezem vissza ezekre a nagy időkre és lélekemelő eseményekre, nem szólva arról, hogy igazság szerint én voltam a legelső élő piktor, aki kollektív kiállítást rendeztem 1896-ban Magyarországon. Mert mindaddig csak holt festők műveiből csináltak hasonlót. De nem kevésbé kedves és maradandó emlékem, hogy az ugyancsak a millenium évében megszületett Feszty-körkép, a „Magyarok bejövetele” hatalmas vásznán is ott van ám a kezem nyoma. Jól emlékszem rá. Feszty Árpád összevesztett a piktor társaival és a nagy bajból, ami az összeveszésből keletkezett, én rántottam ki, még pedig azzal, hogy a hét vezért, az összes lovascsoporthoz a azt a részletet, amely a domb mellett van, ahol a csata folyik, mind én festettem meg Vágó Pállal. Ezt a kulturtörténeti tényt különben a Körkép megalkotásáról szóló jegyzőkönyv is megörökíti. Aláírói: Feszty Árpád és társai, Ujváry Ignác, Mednyánszky László, Vágó Pál stb.

Polgár Géza